

ĪSUMĀ

**Ēdinātājiem aug
nodokļu parādi**

Pievienotās vērtības nodokļa (PVN) samazināšana no 21% līdz 12% Latvijas ēdinātājiem būtu pareizākais risinājums – tāds viedoklis izskanējis Saeimas Uzņēmējdarbības attīstības apakškomisijas sēdē. Dati rāda, ka kopš Covid-19 pandēmijas nozare zaudējusi aptuveni 5000 darbinieku. Parādi pieauguši līdz aptuveni 45 miljoniem eiro. “Ir tādi divi “70%”, kas ir ļoti bēdīgi mūsu nozarei – 70% mūsu ēdināšanas nozares uzņēmumu ir nodokļu parādi. Lielāki vai mazāki. Un otrs rādītājs – par 70% ir pieauguši nodokļu parādi, ja mēs salīdzinām laiku pirms kovida ar šo brīdi,” izteicies Latvijas Restorānu biedrības prezidents Jānis Jenzis.

**Horvātijā nosaka
cenu griestus**

Horvātijas valdība lēmusi noteikt cenu griestus visbiežāk pirktajiem produktiem. Tas valstij izmaksās gandrīz pusmiljardu eiro. Cenu griesti attieksies uz tādām precēm kā saulespuķu eļļa, piens, milti, cukurs, vistas gaļa un malta cūkgaļa, rīsi, olas, dažādi dārzeņi. Piemēram, cukuram maksimālā cena noteikta 1,33 eiro kilogramā, desmit olas nedrīkstēs maksāt vairāk par 2,45 eiro, piens – ne vairāk par 98 centiem litrā. Cenu griesti noteikti arī tādām higiēnas precēm kā tualetes papīram, higiēniskajām paketēm, autiņbiksītēm, zobupastai, šampūnam un dušas želejai. Pilns šo preču grozs vēl pērn maksāja 99 eiro, tagad tas maksās 76 eiro.

**Kavējas Krievijas
pensijas**

Krievijas pensiju izmaksa par šā gada trešo ceturksni kavēsies, jo nav saņemta nauda no Krievijas Federācijas Pensiju un sociālās apdrošināšanas fonda. Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras dati liecina, ka lielākais otrā ceturksņa Krievijas pensiju saņēmēju īpatsvars bija Rīgā – 48%, 13% – Daugavpilī un 9% – Liepājā.

**Kolektīvo atlaišanu
visvairāk IT nozarē**

Šogad visvairāk paziņojumu par kolektīvajām atlaišanām Nodarbinātības valsts aģentūra (NVA) saņēmusi no informācijas un komunikācijas tehnoloģiju nozares. NVA direktore Evita Simsons intervijā Latvijas Televīzijas raidījumam “Rīta Panorāma” pastāstīja, ka šogad NVA saņēma 20 paziņojumus par kolektīvajām atlaišanām. Tas gan ir būtiski mazāk nekā kovida pandēmijas laikā – 2020. gadā tika saņemti gandrīz 80 šādi pieteikumi. Kopumā šogad plānotās kolektīvās atlaišanas skaits mazliet vairāk nekā tūkstoš darbinieku.

Lagarda: likmju celšana atspoguļo mūsu novērojumus par inflāciju

Eiropas Centrālās bankas (ECB) padome pērn vasar pirmoreiz 11 gadu laikā paaugstināja bāzes procentu likmes par 0,5 procentiem. Tolaik arī tika lemts palielināt noguldījumu iespējas uz nakti likmi līdz 0% un aizdevumu iespējas uz nakti likmi līdz 0,75%. Abas šīs likmes tika celtas par 0,5 procentpunktiem. Turpmāk likmes tika paaugstinātas vēl vairākas reizes, un tagad tas notika jau desmito reizi. Galvenā bāzes procentlikme paaugstināta līdz 4,50%, aizdevumu likme uz nakti – līdz 4,75%, bet noguldījumu procentlikme – līdz 4%. Jaunās likmes stājušās spēkā no vakardienas, 20. septembra. Lēmums ir bijis līdz šim visneprognozējamākais ECB paziņojums.

Ekonomisti ir pārliecināti, ka procentu likmju maratons līdz ar šo pēdējo paziņojumu ir beidzies. Palielinātās inflācijas prognozes šim un arī nākamajam gadam – 2023. gadā 5,6%, bet 2024. gadā – 3,2% apmērā.

Procentlikmju kāpums tuvākajā laikā varētu nedaudz paaugstināt ietermiņa jeb 3–6 mēnešu EURIBOR aizdevumu likmes.

Prognozē samazināšanos

“Likmju celšana atspoguļo mūsu novērojumus par inflāciju, kas balstīti jaunākajos ekonomikas un finanšu datos. Bankas septembra prognozes par eirozonas makroekonomiku norāda uz vidējās inflācijas līmeni 5,6% apmērā šogad, 3,2% apmērā nākamgad un 2,1% apmērā 2025. gadā,” tā preses konferencē sacīja ECB prezidente Kristīna Lagarda.

Ekonomisti ir vienoti savos vērtējumos, ka ECB procentu likmju paaugstināšanas maratons līdz ar šīs nedēļas paziņojumu par likmju kāpumu ir beidzies. Aģentūra “Bloomberg” citē Šveices bankas “UBS” ekonomistus, kas paredz, ka likmju samazināšana varētu sākties nākamā gada jūnijā, un tā notiks par 0,25 procentpunktiem ceturksni. Savukārt tādu banku kā Vācijas “Deutsche Bank” un amerikāņu “Goldman Sachs” ekonomisti paredz, ka likmes sāks samazināties nākamā gada beigās.

K.Lagarda gan preses konferencē izvairījās atbildēt uz žurnālistu jautājumiem, vai procentlikmes tuvākajā nākotnē tiks celtas vēlreiz.

“Sarežģīta spēle”

ECB galvenais uzdevums ir inflācijas pazemināšana, Latvijas Radio uzsvera SEB bankas Finanšu tirgus pārvaldes vadītājs Andris Lāriņš. “Te ir tāda sarežģīta spēle, jo, līdzko ECB dotu mājieni, ka tā ir izdarījusi pietiekami daudz, tirgus varētu “atviegloti uzelpot” un “uzvesties brīvāk” šajā ekonomikas vidē, bet ECB bija jādod signāls, ka tā ir tomēr apņēmies pamatā cīnīties ar inflāciju.” Procentlikmju kāpums gan tuvākajā laikā varētu nedaudz paaugstināt ietermiņa jeb 3–6 mēnešu EURIBOR aizdevumu likmes. Daļa no

Latvijas Banka 29. septembrī pulksten 11 savā birojā Rīgā iepazīstinās ar ekonomikas vērtējumu un jaunākām prognozēm un rīkos diskusiju par globālās, eirozonas un Latvijas tautsaimniecības attīstību. Pasākumu tiešraidē varēs vērot arī Latvijas Bankas “Facebook” vietnē.

iepriekš paredzētā procentlikmju kāpuma jau bija iekļauta šibrīža cenās, mierina A.Lāriņš. “Ja mēs skatāmies, kā šobrīd fiksējās EURIBOR procentlikmes, sešu mēnešu likme pirmo reizi kopš 2001. gada pakāpās virs 4% atzīmes, sasniedzot 4,4%, bet viena gada EURIBOR likme jau kādu laiku ir nedaudz virs četriem procentiem. Tas nozīmē, ka vēl būtisks procentlikmju kāpums tuvākajās nedēļās nav gaidāms, un, ņemot vērā to mājieni, ka likmes ir ļoti augstas un varētu būt pietiekamā līmenī, lai ilgtermiņā inflāciju bremzētu, iespējams, ka šie līmeņi kādu laiku arī saglabāsies.”

Centrālās bankas visā pasaulē ir paaugstinājušas likmes, lai apkarotu inflāciju, kas sākās pēc tam, kad Covid-19 pandēmijas izraisītā straujā ekonomikas atlabšana nosprāgoja starptautiskās piegādes ķēdes un Krievijas iebrukums Ukrainā paaugstināja pārtikas un enerģijas cenas.

Vai jāvērsas pret EURIBOR?

Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas priekšsēdētājs Jānis Reirs no “Jaunās Vienotības” rosinājis ar likumu uz laiku noteikt samazinātus procentu maksājumus hipotekārajiem kredītiem, lai nepieļautu Latvijas lielas daļas iedzīvotāju nonākšanu neapskaužamā finanšu situācijā. “Ir vesela virkne jautājumu, ko būtu iespējams atrisināt ar grozījumiem likumos, lai atbalstītu tos hipotekāro kredītu maksātājus, kurus ietekmējis EURIBOR procentu likmju straujais kāpums,” komisijas sēdē 13. septembrī sacīja J. Reirs. “Banku klientiem ir jābūt iespējai ar savu kredītu ērti pāriet no vienas komercbankas uz citu bez finansāliem un juridiskiem šķēršļiem, kas mērķi mazinot administratīvās procedūras un izmaksas. Sistēmai jābūt vienkāršai, lai cilvēki var izvēlēties savus mājokļa kredītus refinansēt ar iespējami izdevīgākiem nosacījumiem.”

Pret šādu ideju iebilst zvērinātu advokātu biroja “Sorainen” partne-

ris advokāts Rūdolfs Engēlis. “Protams, man kā kredītaņēmējam arī pirmajā mirklī šķiet vilinošs priekšlikums, ka man vairs nebūtu jāmaksā EURIBOR. Taču ir skaidrs, ka tādā kontekstā izrautām priekšlikumam nav ne tiesiska, ne ekonomiska pamatojuma. Nevar mainīt spēles noteikumus spēles vidū. Un, ja es sevi iedomājos kā bankas akcionāru (ikvienam no mums varētu piederēt, piemēram, “Swedbank” vai SEB grupas akcijas Stokholmas biržā), tad es skaidri sajūstu netaisnību minētajā idejā. Tāpēc es palieku pie uzskata, ka mūsu visu interesēs ir godīgu komercdarbību veicināšana – visiem vienādi spēles noteikumi, brīva konkurence (kas ir efektīvākais mehānisms, lai nodrošinātu zemākas cenas un augstāku pakalpojuma kvalitāti), mazāk populisma un vairāk zināšanas balstītu argumentu. Un vairāk finanšu pratības mums visiem, jo, ja mēs labāk pārzināsim alternatīvas iespējas likt savai bankas kontā esošajai naudai strādāt (krājobligācijas, birža, pūļa finansēšanas iespējas, un tā tālāk), bankas naskāk domās par likmju celšanu mūsu kontu atlikumiem. Ja kaut kas jāmaina nākotnē, lai ekonomiku finansētu vēl vairāk, ar lielāku vai tādu pašu konkurenci, ar daļēji fiksētām vai mainīgām likmēm, tad šī diskusija ir noturama atsevišķi,” R. Engēlis raksta Finanšu nozares asociācijas portālā financelatvia.eu.

Domā par nodokļu reformu

Savukārt Finanšu ministrija (FM) virza grozījumus Uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) likumā. Priekšlikumi tiks sagatavoti virzībai pēc valsts nodokļu politikas pamatnostādņu apstiprināšanas 2023. gada beigās, tomēr vienlaikus ir identificēti vairāki nodokļu politikas priekšlikumi, kurus, ņemot vērā to aktuali-

tāti, varētu virzīt apstiprināšanai kopā ar valsts budžetu 2024. gadam.

Darba grupas priekšlikumi paredz celt akcīzes nodokli alkoholam, naftas produktiem, tabakas izstrādājumiem, kā arī celt azartspēļu nodokli.

Darba grupa arī rosina vienkāršot mikrouzņēmuma nodokli, kā arī veikt vairākas izmaiņas iedzīvotāju ienākuma nodokļa, pievienotās vērtības nodokļa, dabas resursu nodokļa, kā arī UIN piemērošanā, tostarp atbalstīt obligāto uzņēmumu ienākuma nodokļa avansa maksājumu bankām 20% apmērā no iepriekšējā gada peļņas.

Palielina izaugsmes prognozes

Latvijas ekonomika uz kopējā Eiropas fona šobrīd labi tiek galā ar ārējiem satricinājumiem, uzskata finanšu ministrs Arvils Ašeradens. Atbilstoši jūnijā atjaunotajām ekonomikas prognozēm Latvijas iekšzemes kopprodukts šogad pieaugs par 1%, 2024. gadā – par 2,5%, 2025. gadā un arī 2026. gadā ekonomikas izaugsme prognozēta 2,9% apmērā.

Pēc jaunākajiem datiem, inflācija šobrīd atkāpjas – augustā gada inflācija bija 5,4%, kas ir mazākais inflācijas cipars kopš 2021. gada oktobra. Tiek prognozēts, ka vidējā inflācija gada nogalē samazināsies līdz 3% un 2023. gadā būs 10% apmērā. Savukārt 2024. gadam inflācija prognozēta 2,2% līmenī, nākamajos divos gados cenu pieaugums prognozēts attiecīgi 2,5% un 2,3% apmērā.

Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (OECD) otrdien palielināja pasaules ekonomikas izaugsmes prognozi šim gadam, taču samazināja to nākamajam gadam, ņemot vērā procentu likmju paaugstināšanas radīto ietekmi.

OECD leš, ka globālā ekonomika šogad pieaugs par 3%, nevis 2,7%, kā tika lēsts jūnijā. Taču nākamajam gadam organizācija ekonomikas izaugsmes prognozi samazināja no 2,9% līdz 2,7%. **ZZ**

— Kristīne Harmsena